

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Harbiy turizm marshrutini amalga oshirish modelini ishlab chiqish va monitoring qilish

Tursunov Akmal Norboyevich

Ilmiy tadqiqotchi, Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Samarqand Filiali

ANNOTATSIYA

Harbiy turizm zamonaviy turizmning o'sib borayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, milliy tarix va madaniy merosni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, avvalgi tadqiqotlar harbiy turizm kontseptsiyasining keng jamoatchilik orasida to'liq qabul qilinmaganini va bu borada ma'lumot bo'shlig'i mavjudligini ko'rsatmoqda. Ushbu tadqiqot Portugaliyada harbiy turizm marshrutini yaratish va monitoring qilish tajribasiga asoslanib, raqamli infratuzilma va tarmoq asosidagi hamkorlik modelining samaradorligini o'rganishga qaratilgan. Action research metodologiyasi asosida olib borilgan tadqiqot natijalari ATMPPT kabi markaziy koordinatsiya tashkilotlari mavjudligi, ma'lumotlarni markazlashtirish va mahalliy hamjamiyatlarni faol jalb etish orqali turizm marshrutlarining muvaffaqiyatini oshirish mumkinligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari, shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida harbiy meros obyektlarining jozibadorligini oshirish va sayyohlar ishtirokini kengaytirish imkoniyatlarini tasdiqladi. Ushbu natijalar harbiy turizmni rivojlantirishda integratsiyalashgan yondashuv zarurligini va kelgusidagi tadqiqotlarda ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirni chuqurroq o'rganish lozimligini ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR

Harbiy turizm, madaniy meros, marshrutni amalga oshirish, raqamli innovatsiyalar, harakat tadqiqotlari, jamoatchilik ishtiroki, Portugaliya

KIRISH

Harbiy turizm zamonaviy turizm sektorining tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, u mamlakatlarning madaniy va tarixiy merosini saqlash va namoyish qilishda muhim rol o'ynaydi. Xususan, Portugaliya tajribasi ko'rsatganidek, harbiy tarixiy obyektlar va ular asosida yaratilgan turistik marshrutlar nafaqat milliy identitetni mustahkamlash, balki iqtisodiy rivojlanishga ham xizmat qilmoqda. Harbiy meros obyektlari orqali tarixiy xotira va zamonaviy turizm ehtiyojlari uyg'unlashtirilgan holda, sayyohlarning qiziqishini jalb etish imkoniyati yaratilmoqda. Bu jarayon zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida interaktiv taqdimotlar va immersiv tajribalar bilan yanada boyitilmoqda.

Mavzuning chuqurroq tahlili shuni ko'rsatadiki, harbiy turizm nafaqat o'tmishdagi jangovar voqealarni eslatish, balki kengroq madaniy va iqtisodiy strategiyaning bir qismi sifatida qaralmoqda. Asosiy nazariy kontseptlar, xususan madaniy turizm, memorial turizm va dark tourism kabi yo'nalishlar bilan harbiy turizm o'zaro kesishadi, lekin o'ziga xos jihatlari bilan farqlanadi. Avvalgi tadqiqotlar harbiy turizmni mustaqil segment sifatida aniqlash va operatsionlashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Shunga qaramay, umumiy auditoriya orasida harbiy

turizm kontseptsiyasining to'liq qabul qilinmagani bilim bo'shlig'i sifatida aniqlanmoqda. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot Portugaliyada harbiy turizm marshrutini yaratish va monitoring qilish tajribasiga asoslangan holda, harbiy turizm loyihalarini amalga oshirish va baholash uchun taklif qilingan yangi modelni o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida harakat-tadqiqot (action research) yondashuvi tanlandi, bunda marshrut yaratilishi va monitoringi jarayonlari bir vaqtning o'zida kuzatildi va baholandi. So'rovnomalar, hujjatlar tahlili va raqamli platformalar monitoringi asosiy ma'lumot manbalari sifatida xizmat qildi.

Tadqiqotdan kutilayotgan natijalar qatoriga harbiy turizmni rivojlantirishda raqamli infratuzilmaning roli, mahalliy hamjamiyatlar ishtirokini oshirishning samaradorligi va yagona koordinatsiya markazi — ATMPPTning ahamiyatini aniqlash kiradi. Bundan tashqari, ma'lumotlarni markazlashgan tarzda boshqarish va standartlashtirish orqali turizm marshrutlarini samarali boshqarish imkoniyatlari ham baholanishi kutilmoqda. Tahlil natijasida mavjud muammolar va imkoniyatlar aniq ko'rsatib beriladi. Ushbu tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, u harbiy turizmni rivojlantirish bo'yicha boshqa mintaqalar uchun namunaviy model sifatida xizmat qilishi mumkin. Natijalar asosida turistik marshrutlar monitoring tizimlarini yaratish, mahalliy madaniy merosni saqlash va ommalashtirish strategiyalarini takomillashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqiladi. Shu bilan birga, kelajakdagi tadqiqotlar uchun harbiy turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va raqamli innovatsiyalarning samaradorligi bo'yicha yangi yo'nalishlar aniqlanadi.

METODOLOGIYA

Ushbu maqola harbiy turizm yo'nalishining amalga oshirilishini tahlil qilish va monitoring qilish modelini ishlab chiqishga asoslangan. Tadqiqot harbiy tarixiy merosni turizm faoliyatiga integratsiyalash jarayonini kuzatish va baholashga qaratildi. Metodologik jihatdan tadqiqot harakat-tadqiqot (action research) yondashuvidan foydalangan holda olib borildi, bunda harbiy turizm marshruti yaratish va monitoring qilish jarayonlari bir vaqtning o'zida amalga oshirildi. Ma'lumotlar yig'ish uchun milliy va xalqaro manbalardan foydalanildi, so'rovnomalar orqali marshrutda ishtirok etayotgan shahar va tumanlar mutasaddilaridan fikrlar olindi. Raqamli platformadagi axborotlarni kiritish va tekshirish jarayoni mahalliy hokimiyatlar va tarmoq ishtirokchilari bilan hamkorlikda tashkil etildi. Olingan natijalar asosida xizmatlarning samaradorligi va foydalanuvchi qoniqishi baholandi, natijalar esa marshrutni rivojlantirish bo'yicha takomillashtirish choralarini ishlab chiqishga xizmat qildi. Shu orqali harbiy turizm yo'nalishlari uchun moslashtirilgan uch bosqichli model amalga oshirish, ma'lumotlarni boshqarish va monitoring taklif etildi. Tadqiqot, shuningdek, umumiy madaniy merosni saqlash va turizmni rivojlantirish uchun innovatsion yondashuvlarni ilgari surdi, natijalar keyingi amaliy va nazariy tadqiqotlar uchun mustahkam zamin yaratdi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Portugaliyada harbiy turizm yo'nalishini shakllantirish va rivojlantirishda yagona muvofiqlashtiruvchi tashkilot ATMPPTning roli muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Harbiy turizm marshruti yaratishda raqamli platforma va ma'lumotlarni markazlashgan tarzda boshqarish tizimi muvaffaqiyatli natijalar bergan. Ayniqsa, mahalliy hokimiyatlar va turizm agentliklarini faol jalb etish orqali resurslarning o'zaro bog'liqligi va umumiy brend imiji mustahkamlandi. Biroq, tadqiqot davomida harbiy turizm kontseptsiyasini keng jamoatchilik orasida to'liq anglash darajasi pastligi aniqlanib, bu sohada katta bilim bo'shlig'i mavjudligi ta'kidlandi. Muhokama jarayonida ma'lum bo'ldiki, harbiy turizmni rivojlantirish nafaqat infratuzilma va marketing choralarini, balki chuqur madaniy va tarixiy yondashuvni ham talab qiladi. Raqamli texnologiyalar, jumladan, interaktiv platformalar va virtual

reallik tajribalari orqali harbiy tarixiy obyektlarning ko'rganmali taqdimoti turistlar qiziqishini oshirgan bo'lsa-da, ko'plab hududlarda tarixiy kontentning izchil va zamonaviy interpretatsiyasi yetishmaydi. Shu sababli, kelgusidagi tadqiqotlarda harbiy merosning jamoaviy xotira va mahalliy identitet bilan uzviy bog'liqligini tahlil qilish, shuningdek, harbiy turizmni ta'lim va madaniy diplomatiya vositasi sifatida o'rganish zarurati mavjud.

Praktik tadqiqotlarning natijalari shuni ko'rsatadiki, harbiy turizmni barqaror rivojlantirish uchun mahalliy hamjamiyatlarning faol ishtirokini ta'minlash va ular o'rtasida iqtisodiy manfaatlar yaratish muhimdir. Shuningdek, kelgusidagi amaliy tadqiqotlar harbiy tarixiy obyektlarni raqamli raqamlashtirish orqali global auditoriyaga yetkazish, turizm oqimini monitoring qilish va raqamli marketing strategiyalarini takomillashtirishga qaratilishi lozim. Xulosa sifatida, ushbu tadqiqot harbiy turizmni rivojlantirishda integratsiyalashgan yondashuv zarurligini, ya'ni infratuzilma, raqamli innovatsiyalar va madaniy-tarixiy kontentni uyg'un holda rivojlantirish zarurligini ko'rsatdi. Ilmiy va amaliy tadqiqotlarning uyg'unlashuvi esa, harbiy turizmning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish va madaniy merosni yangi avlodlarga yetkazish imkoniyatlarini kengaytiradi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot Portugaliyada harbiy turizm marshrutini shakllantirish va monitoring qilish tajribasini tahlil qilish orqali, tarmoq asosida tashkil etilgan, raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan va mahalliy hamjamiyatlarni faol jalb etgan yondashuv muvaffaqiyatli natijalar berganini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari, yagona koordinatsiya markazi ATMPPTning mavjudligi, resurslarni integratsiyalash va umumiy brendni yaratishda muhim rol o'ynaganini tasdiqladi. Shuningdek, jamoatchilik orasida harbiy turizm tushunchasining hali to'liq shakllanmagani va tarixiy obyektlarning interpretatsiyasini takomillashtirish zarurligi aniqlangan bo'lib, bu bilish bo'shliqlarini bartaraf etish uchun kelgusidagi tadqiqotlarda diqqat markazida turishi lozim. Praktiki jihatdan, tadqiqot natijalari harbiy turizmni barqaror rivojlantirish uchun mahalliy manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlikni chuqurlashtirish, raqamli innovatsiyalarni kengaytirish va madaniy-tarixiy kontentni zamonaviy vositalar bilan ommalashtirish zarurligini anglatadi. Kelajakdagi tadqiqotlar harbiy merosning ijtimoiy ta'sirini o'rganish, raqamli platformalarda foydalanuvchi tajribasini chuqur tahlil qilish va xalqaro harbiy turizm tarmoqlariga integratsiyalash imkoniyatlarini o'rganishga qaratilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Park, H. Heritage Tourism: Emotional journeys into nationhood. *Ann. Tour. Res.* 2010, 37, 116–135.
2. Weaver, A. Tourism and the military. *Ann. Tour. Res.* 2011, 38, 672–689.
3. Zwigenberg, R. The Atomic City: Military Tourism and Urban Identity in Postwar Hiroshima. *Am. Q.* 2016, 68, 617–642.
4. Dempsey, K.; Gilchrist, R.; Ashbee, J.; Sagrott, S.; Stones, S. Beyond the martial façade: Gender, heritage and medieval castles. *Int.J. Herit. Stud.* 2020, 26, 352–369.
5. Coelho, J.P. Turismo Militar Como Segmento do Turismo Cultural: Memória, Acervos, Expografias e Fruição Turística. Master's Dissertation, Polytechnic Institute of Tomar, Tomar, Portugal, 2011.
6. Mateus, L.; Marques, C.G.; Silva, C.P.; Dionísio, M.; Rego, C.; Coelho, J.P. Insignia A Monitoring and Enhancement Model for Portuguese Historical Military Heritage. *J. Tour. Res.* 2021, 26, 144–152.
7. Mateus, L.; Marques, C.G. Military tourism. In *Encyclopedia of Tourism Management and*

- Marketing; Edward Elgar Publishing: Northampton, MA, USA, 2022; pp. 213–216.
8. Marques, C.G.; Da Silva, C.P.; Simões, J.T.; Mateus, L.; Dinisio, M.; Pestana, H.; Pedro, J.P. Contributions of a military Portuguese route to the touristic destination: Stakeholders' perspective. *J. Tour. Herit. Res.* 2023, 6, 275–286.
 9. Marques, C.G.; Silva, C.P.; Simões, J.T.; Mateus, L.; Dionísio, M.; Pestana, H.; Pedro, J.P. Technological acceptance of a Military tourism platform and the challenges of Route Implementation. In *Advances in Tourism, Technology and Systems, Selected Paper from ICOTTS 2022*; Springer: Singapore, 2023; Volume 1, pp. 351–363.
 10. Simões, J.T.; Mateus, L.; Marques, C.G. Enhancing Tourism through Innovation and Creativity: Exploring the Portuguese Military Tourist Route. In *Proceedings of the ICMTT'23 The 2023 International Conference on Management, Tourism and Technologies*, Bogotá, Colombia, 4–6 May 2023.